

Sagittaria sagittifolia

Pilblad

Nära hotad (NT)

Klass: Liliopsida (enhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Alismatales (svaltingordningen), **Familj:** Alismataceae (svaltingväxter), **Släkte:** *Sagittaria* (pilbladssläktet), **Art:** *Sagittaria sagittifolia* - pilblad L. **Synonymer:** *Vanligt pilblad*

Beskrivning

Pilblad är en perenn, upp till en meter hög vattenväxt som vanligen har karakteristiskt, vasst pillika och upp till 25 cm långa bladskivor på de blad som sticker upp ovanför vattenytan. Den har flytblad som är mer ovalt pillika och, främst i djupare rinnande vatten, undervattensblad som är linjära och upp till 2 cm breda. Blommorna är tretaliga, som hos alla svaltingväxter, och sitter tre och tre i våningsställda kransar med vita, drygt centimeterlånga kronblad med rödlila bas. Honblommorna, som slår ut först, sitter nedanför hanblommorna. Pilblad blommar under juli till början av september.

Pilblad kan förväxlas med den nordliga släktingen trubbpilblad *S. natans* med vilken den ofta hybridiserar.

Trubbpilblad saknar pilbladets uppstående blad, har flytblad som är mer smalt ovala med avrundad till kilformad bas eller med korta och trubbiga, bakåtriktade basalflikar. Trubbpilblad har något mindre kronblad och nötter än pilblad samt har hanblommor med gula ståndarknappar medan pilblad har rödlila. Hybriden mellanpilblad *S. natans* × *sagittifolia* saknar uppstående blad och har flytblad som är intermediära i formen mellan pilblad och trubbpilblad, med mer eller mindre spetsiga bakåtriktade basalflikar (Mossberg & Stenberg 2003). De linjära undervattensbladen kan vara svåra att skilja från dem hos säv *Schoenoplectus lacustris* och igelknoppar *Sparganium* spp.

Utbredning och status

Pilblad finns i södra Sverige upp till Medelpad, med den nordligaste säkerställda lokalen i Norafjärden, Kramfors i Ångermanland (Mascher 1990). Arten är vanligast i Svealands och norra Götalands slättområden, men saknas på Öland, Gotland och i stora delar av Småland. Från norra Svealand till mellersta Norrland är hybriden mellanpilblad det vanligaste pilbladstaxonet (se t.ex. Mascher 1990, Lidberg & Lindström 2010), medan samtliga fynd av "pilblad" i norra Norrland (Hultén 1971, Artportalen 2015) troligen utgörs av hybriden (jämför Stenberg 2010). Pilblad är en art med boreo-tempererad utbredning som förekommer i hela Europa, utom längst i söder och norr, till västra Sibirien (Hultén & Fries 1986), medan den i Norge bara förekommer längst i sydöst (Hultén 1971, Artsobservasjoner 2015). Den beräknade minskningstakten (Sundberg 2015) är drygt 30% av lokalerna under 30 år i Skåne och Bohuslän, medan det rör sig om en liten men signifikant minskning (ca 7%) i Uppland, baserad på data från mitten av 1900- till början av 2000-talet (Tyler & Olsson 1997, Maad m.fl. 2009, Blomgren m.fl. 2011). Pilblad klassas som Starkt hotad (EN) i Schweiz (Moser m.fl. 2002), Italien (Rossi m.fl. 2013) och Luxemburg (Colling 2005), som Nära hotad (NT; "Vorwarnliste") i Tyskland (Ludwig & Schnittler 1996) och som Nationellt utdöd (RE) i Spanien (Moreno 2008).

Ekologi

Pilblad växer främst på grunt vatten, längs stränder av naturligt näringsrika, basiska sjöar och lugnt flytande vattendrag, mer sällan i dammar och större diken.

Hot

Det är inte fastlagt vad som har orsakat tillbakagången hos pilblad. Troliga orsaker är minskad hävd av stränder och minskade naturliga vattenståndsfluktuationer. Avsaknad av dessa störningar leder till att mer högvuxna gräs som vass *Phragmites australis* och jättegröe *Glyceria maxima* tar över. Sänkning eller utdikning av grunda sjöar har sannolikt också bidragit till artens tillbakagång.

Åtgärder

Naturliga vattenståndsfuktuationer och strandhävd genom bete eller slätter ut på grunt vatten är åtgärder som bör gynna pilblad. Restaureringsprojekt där man luckrar upp täta vassbälten och gör dem mer mosaikartade, med öppna vattenytor, är sannolikt också gynnsamma åtgärder.

Övrigt

Pilblad har ätliga, stärkelsesrika rotknölar vilka troligen användes som föda under den europeiska stenåldern (Kubiak-Martens 1996).

Litteratur

- Artportalen. 2015. *Rapportsystem för växter, djur och svampar*. ArtDatabanken, SLU. [<http://www.artportalen.se>] [uttag 2015-09-17].
- Artsobservasjoner. 2015. *Rapportsystem for arter*. Artsdatabanken, Trondheim, Norge. [<https://artsobservasjoner.no/>] [uttag 2015-09-17].
- Blomgren, E., Falk, E. & Herloff, B. (red.) 2011. *Bohusläns flora*. Föreningen Bohusläns Flora, Uddevalla.
- Colling, G. 2005. *Red list of the vascular plants of Luxembourg - Pteridophyta and Spermatophyta*. [<https://ps.mnhn.lu/recherche/redbook/vascplants/default.htm>].
- Hultén, E. 1971. *Atlas över växternas utbredning i Norden. Fanerogamer och ormbunksväxter*. 2:a uppl. Generalstabens litografiska anstalts förlag, Stockholm.
- Hultén, E. & Fries, M. 1986. *Atlas of North European vascular plants north of the Tropic of Cancer*. Koeltz Scientific Books. Königstein.
- Kubiak-Martens, L. 1996. Evidence for possible use of plant foods in Palaeolithic and Mesolithic diet from the site of Calowanie in the central part of the Polish Plain. *Vegetation History and Archaeobotany* 5: 33-38.
- Lidberg, R. & Lindström, H. 2010. *Medelpads flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Ludwig, G. & Schnittler, M. 1996. *Rote Liste gefährdeter Pflanzen Deutschlands*. Bundesamt für Naturschutz, Bonn.
- Maad, J., Sundberg, S., Stolpe, P. & Jonsell, L. 2009. Floraförändringar i Uppland under 1900-talet - en analys från Projekt Upplands flora. *Svensk Botanisk Tidskrift* 103: 67-104. [http://svenskbotanik.se/wp-content/uploads/2013/10/maad_1.pdf], [http://svenskbotanik.se/wp-content/uploads/2013/10/maad_appendix.pdf]
- Mascher, J.W. 1990. *Ångermanlands flora*. SBT-redaktionen, Lund.
- Moreno, J.C. 2008. *2008 red list of Spanish vascular flora*. Dirección General de Medio Natural y Política Forestal (Ministerio de Medio Ambiente, y Medio Rural y Marino, y Sociedad Española de Biología de la Conservación de Plantas), Madrid.
- Moser, D.M., Gygax, A., Bäumler, B. & Wyler, N. 2002. *Rote Liste der gefährdeten Arten der Schweiz. Farn- und Blütenpflanzen*. Bundesamt für Umwelt, Wald und Landschaft, Bern.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. *Den nya nordiska floran*. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
- Rossi, G. m.fl. (red.) 2013. *Lista Rossa IUCN della flora Italiana. 1. Policy species et altre specie minacciate*. Comitato Italiano IUCN e Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare.
- Stenberg, L. 2010. *Norrbottnens flora II*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Sundberg, S. 2015. Vad är rödlistan och hur bedöms växter och svampar? *Svensk Botanisk Tidskrift* 109: 208-218. [http://svenskbotanik.se/wp-content/uploads/2013/10/Sundberg_2015_SBT.pdf]
- Tyler, T. & Olsson, K.-A. 1997. Förändringar i Skånes flora under perioden 1938-1996 - statistisk analys av resultat från två inventeringar. *Svensk Botanisk Tidskrift* 91: 143-185.

Författare

Sebastian Sundberg 2015. © ArtDatabanken, SLU 2015